अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षहरुले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

[२०२५] १ एस.सी.आर. २६६ : २०२५ आईएनएससी २७

ओमी @ ओमकार राठौर एवं अन्य

विरुद्ध

मध्य प्रदेश राज्य एवं अन्य

(विशेष अनुमति याचिका (फौजदारी) संख्या १७७८१ / २०२४)

०३ जनवरी २०२५

[न्यायमूर्ति जे.बी. पारदीवाला र न्यायमूर्ति आर. महादेवन]

विचारणीय मामिला

कुनै व्यक्तिलाई अभियोगको रूपमा मामिलाको सामना गर्न बोलाउने सम्बन्धमा मामिला उठ्यो, जब उक्त व्यक्तिको नाम एफआईआरमा थियो तर अभियोग पत्रमा थिएन।

हेडनोट्स

फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३ – धारा ३१९ – अपराधको दोषी देखिएका अन्य व्यक्तिहरू विरुद्ध कारबाही गर्ने अधिकार – तथ्यहरूमा, अनुसन्धान अधिकृतद्वारा दायर गरिएको क्लोजर रिपोर्टले याचिकाकर्ताहरूलाई कथित अपराधबाट मुक्त गऱ्यो – मुख्य परीक्षणमा, पहिलो सूचनाकर्ताले याचिकाकर्ताहरू विरुद्ध स्पष्ट रूपमा बयान दिए र एक विशिष्ट प्रत्यक्ष कार्यको आरोप पनि लगाए – त्यसको आधारमा, धारा ३१९ अन्तर्गत याचिकाकर्ताहरूलाई अन्य सह-अभियुक्तहरूसँग मामिलाको सामना गर्न अभियोगको रूपमा बोलाउन आवेदन दायर गरियो – सुनुवाई न्यायालयले धारा ३१९ अन्तर्गत आफ्नो अधिकार प्रयोग गरी उनीहरूलाई मामिलाको सामना गर्न बोलायो – उच्च न्यायालयले उक्त आदेशलाई सदर गऱ्यो – सत्यता:

फैसला: उच्च न्यायालयले विवादित आदेश पारित गर्नमा कुनै त्रुटि गरेन – व्यक्तिलाई उजुरीकर्ताले एफआईआरमा नाम दिएको छ तर पुलिसले अनुसन्धान पछि त्यो विशेष व्यक्तिको कुनै भूमिका फेला पारेन र उसलाई अभियोग नलगाई अभियोग पत्र दायर गर्दछ, न्यायालय शक्तिहीन छैन र बोलाउने चरणमा, यदि सुनुवाई न्यायालयले कुनै विशेष व्यक्तिलाई अभियोगको रूपमा बोलाउनु पर्छ भन्ने ठान्दछ, अभियोग पत्रमा नाम नभए पनि, यो गर्न सक्छ, यदि मामिलाको क्रममा प्रस्तावित अभियुक्तको विरुद्धमा केही प्रमाण देखा पऱ्यो भने – यस मामिलामा पुलिसद्वारा दायर गरिएको क्लोजर रिपोर्टलाई सम्बन्धित न्यायालयले हेर्न बाँकी छ, र आजसम्म स्वीकार गरिएको छैन – यद्यपि, सुनुवाई न्यायालयले धारा ३१९ अन्तर्गत याचिकाकर्ताहरूलाई मामिलाको सामना गर्न बोलाएको आदेशको कारणले क्लोजर रिपोर्ट अब महत्वहीन भएको छ – यो उचित हुन्थ्यो यदि सम्बन्धित न्यायालयले क्लोजर रिपोर्टलाई यथाशीघ्र हेरेको भए र वास्तविक उजुरीकर्तालाई सुनेपछि उपयुक्त आदेश दिएको भए।

[अनुच्छेद १६, १८, १९, २०]

फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३ – धारा ३१९ – अपराधको दोषी देखिएका अन्य व्यक्तिहरू विरुद्ध कारबाही गर्ने अधिकार – धारा ३१९ को सम्बन्धमा कानूनका सिद्धान्तहरू:

फैसला: सुनुवाई न्यायालय सँग निस्सन्देह कुनै पनि व्यक्तिलाई जो अभियुक्त होइन, अन्य अभियुक्त व्यक्तिहरूसँगै मामिलाको सामना गर्न थप्ने अधिकार क्षेत्र छ, यदि न्यायालय कार्यवाहीको कुनै पनि चरणमा पेश गरिएको प्रमाणमा सन्तुष्ट छ भने ती व्यक्तिहरू जो अभियुक्तको रूपमा

खडा गरिएका छैनन् मामिलाको सामना गर्नुपर्छ – यस्तो व्यक्तिलाई सुरुमा एफआईआरमा अभियुक्तको रूपमा नाम दिइएको भए पनि, तर अभियोग पत्र दायर नगरिएको भए पनि, मामिलाको सामना गर्न थप्न सकिन्छ – सुनुवाई न्यायालयले त्यस्ता व्यक्तिहरूलाई अभियुक्तको रूपमा थप्न त्यस्तो कदम केवल उसलाई पेश गरिएको प्रमाणको आधारमा लिन सक्छ, अभियोग पत्र वा मामिला डायरीमा उपलब्ध सामग्रीको आधारमा होइन, किनभने अभियोग पत्र वा मामिला डायरीमा राखिएको त्यस्तो सामग्री प्रमाण हुँदैन – धारा ३१९ अन्तर्गत न्यायालयको अधिकार एफआईआरमा सम्बन्धित व्यक्तिको नाम उल्लेख गर्ने वा नगर्ने कुराले नियन्त्रित वा शासित हुँदैन। न त यो सम्बन्धित व्यक्ति विरुद्ध प्रहरीले अभियोग पत्र पेश गर्ने कुरामा निर्भर छ – धारा ३१९ मा 'अभियुक्त नभएको कुनै पनि व्यक्ति' भन्ने वाक्यांशले संहिताको धारा १६९ अन्तर्गत पुलिसद्वारा रिहा गरिएको र अभियोग पत्रमा देखाइएको अभियुक्तलाई यसको कार्यबाट रिहा दिन्छ भन्ने दावीलाई अस्वीकार गरिनु पर्छ। उक्त अभिव्यक्तिले स्पष्ट रूपमा कुनै पनि व्यक्तिलाई समेट्छ जसलाई न्यायालयले पहिले नै मामिला चलाएको छैन र धारा ३१९(१) जस्ता प्रावधान बनाउनुको उद्देश्यले स्पष्ट रूपमा देखाउँछ कि अनुसन्धानको क्रममा पुलिसले छोडेका तर अपराधमा उनीहरूको संलग्नता देखाउने प्रमाण फौजदारी न्यायालय समक्ष आउने व्यक्तिहरूलाई समेत उक्त अभिव्यक्तिमा समावेश गरिएको छ – अनुसन्धान अधिकारीको अभिलेखलाई विचार गरेर नयाँ अभियुक्त थप्नको लागि आवेदन अस्वीकार गर्नु सुनुवाई न्यायालयको लागि उचित हुँदैन – जब उजुरीकर्ताको प्रमाण स्वीकार गर्न योग्य पाइन्छ तब अनुसन्धान अधिकारीको सन्तुष्टिले खासै महत्व राख्दैन – यदि अनुसन्धान अधिकारीको सन्तुष्टिलाई निर्णायक मान्ने हो भने धारा ३१९ को उद्देश्य विफल हुनेछ। [अनुच्छेद २१]

उद्धृत मामिलाको कानून

हरदीप सिंह विरुद्ध पञ्जाब राज्य [२०१४] २ एससीआर १ : (२०१४) ३ एससीसी ९२ : (२०१४) २ एससीसी (क्रि) ८६ – पालना गरियो।

रमेश चन्द्र श्रीवास्तव विरुद्ध यूपी राज्य र अन्य [२०२१] ६ एससीआर २१९ : (२०२१) १२ एससीसी ६०८; एस मोहम्मद इस्पाानी विरुद्ध योगेन्द्र चन्दक [२०१७] १० एससीआर २९ : (२०१७) १६ एससीसी २२६ – उल्लेख गरियो।

ऐनहरूको सूची

फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३; दण्ड संहिता, १८६०।

मुख्य सब्दहरूको सूची

मामिलाको सामना गर्न अभियुक्तको रूपमा व्यक्तिलाई बोलाउने; धारा ३१९ फौजदारी कार्यविधि अन्तर्गत अधिकारको प्रयोग; एफआईआरमा नाम भएको तर अभियोग पत्र नभएको व्यक्ति; अपराधको दोषी देखिएका अन्य व्यक्तिहरू विरुद्ध कारबाही गर्ने अधिकार; क्लोजर रिपोर्ट; मुख्य-परीक्षण; समन; वास्तविक उजुरीकर्ता।

मामिला उत्पन्न भएको

असाधारण अपीलीय क्षेत्राधिकार: विशेष बिदा याचिका (क्रि.) नम्बर १७७८१/२०२४

मध्य प्रदेश उच्च न्यायालय, ग्वालियरको मिति २३.१०.२०२४ को सीआरआर नम्बर ३१७२/२०२२ को फैसला र आदेशबाट

पक्षहरूको लागि उपस्थिति

अनिल कौशिक, वरिष्ठ अधिवक्ता, सिद्धार्थ सिजोरिया, सुश्री स्वाती सेटिया, अभिषेक मिश्रा, मयंक गौतम, अनुराग एन्डले, आशा राम शिवरे, अधिवक्ताहरू याचिकाकर्ताहरूको तर्फबाट।

सर्वोच्च न्यायालयको फैसला / आदेश

<u>आदेश</u>

१. यो निवेदन मध्य प्रदेश उच्च न्यायालय, ग्वालियरले मिति २३-१०-२०२४ मा फौजदारी पुनरावेदन नम्बर ३१७२/२०२२ मा पारित गरेको फैसला र आदेशबाट उत्पन्न भएको हो, जसद्वारा उच्च न्यायालयले याचिकाकर्ताहरूद्वारा दायर गरिएको पुनरावेदन आवेदनलाई खारेज गऱ्यो – यहाँ र यसरी चौथो अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश, ग्वालियरले सत्र सुनुवाई नम्बर २३३/२०१८ मा याचिकाकर्ताहरूलाई बोलाएको आदेशलाई पुष्टि गऱ्यो – यहाँ फौजदारी कार्यविधि संहिता, १९७३ को धारा ३१९ अन्तर्गत अधिकार प्रयोग गरी हत्याको अपराधको लागि मामिलाको सामना गर्न।

२. अपराध नम्बर ९६/१८ भएको पहिलो सूचना रिपोर्ट, भारतीय दण्ड संहिता (छोटकरीमा "आईपीसी") को धाराहरु ३०२, ३०७, १४७, १४८ र १४९ अन्तर्गत सजाय हुने अपराधको लागि पादव पुलिस स्टेशन, जिल्ला ग्वालियरमा दर्ता भयो।

३. एफआईआर जम्मा सात जना व्यक्तिहरू विरुद्ध दर्ता भयो। एफआईआरमा दुई याचिकाकर्ताहरूको नाम समावेश छ – यहाँ।

४. अनुसन्धानको अन्त्यमा, अनुसन्धान अधिकारीले दुई याचिकाकर्ताहरूको हदसम्म क्लोजर रिपोर्ट दायर गरे – यहाँ। अन्य अभियुक्त व्यक्तिहरू विरुद्ध, माथि उल्लिखित अपराधहरूको लागि अभियोग पत्र दायर गरियो।

५. सुनुवाई न्यायालयले मौखिक प्रमाण रेकर्ड गर्न थाल्यो। मूल पहिलो सूचनाकर्ता – पीद्व्यु३ बक्समा प्रवेश गरे। आफ्नो मुख्य परीक्षणमा, उनले एफआईआरमा वर्णन गरेको कुरा दोहोऱ्याए।

६. आफ्नो मुख्य परीक्षणमा पीद्व्यु३ – राघवेन्द्र तोमरले निम्न अनुसार बयान दिए: -

"१. घटनाको मिति २०.०२.२०१८ हो। म अभिषेक तोमरसँग एक मामिलामा उपस्थित हुन जिल्ला न्यायालय गएको थिएँ। सुनुवाई पछि फर्कने क्रममा, पंकज सिकरवार, वीरू तोमरले अपाचे गाडीमा, सोनु राठौर, ओमी राठौर, रविन्द्र सिकरवार, विजय भदौरिया र अमित भदौरियाले सफारी कारमा हामीलाई तानसेन नगर रोडस्थित एलआईसी कार्यालय नजिक घेरे। हामीलाई घेरेपछि, पंकज सिकरवारले हामीलाई पेस्तोलले गोली हाने जुन अभिषेकको टाउकोमा लाग्यो। दोस्रो गोली वीरू तोमरले चलाए जुन अभिषेकको पेटमा लाग्यो। त्यसपछि सोनु राठौर, ओमी राठौर, रविन्द्र सिकरवार, विजय भदौरिया, अमित भदौरिया, ती सबैले अभिषेकलाई मार्ने साझा नियतले गोली

हाने। त्यसपछि रमन र संजय बाइकमा पछाडिबाट आए र अभिषेकलाई बचाउन खोजे। यी सबै मानिसहरूले उनीहरूलाई पनि गोली हाने। गोली चलाएपछि, यी मानिसहरू घटना स्थलबाट भागे।

२. यसपछि हामीले एम्बुलेन्स बोलायौं। एम्बुलेन्स आउने बित्तिकै प्रहरी पनि घटनास्थलमा आइपुग्यो। प्रहरी आउने बित्तिकै हामीले अभिषेकलाई एम्बुलेन्सबाट सहारा अस्पताल ल्यायौं। सहारा अस्पतालमा, डाक्टरहरूले अभिषेकलाई मृत घोषित गरे। उनको परिवारका सबै सदस्यहरू आउने बित्तिकै उनको शवलाई पोस्टमार्टमको लागि लगियो। मैले देहातीनालिशी दर्ता गरें, जुन एक्ष्. पी/१० हो, जसमा ए देखि ए भागमा मेरो हस्ताक्षर छ। देहातीनालिशीको आधारमा पहिलो सूचना रिपोर्ट दर्ता गरियो। नक्सा पञ्चायतनामा मेरो अगाडि तयार पारिएको थियो जुन एक्ष्.पी/११ हो, जसमा ए देखि ए भागमा मेरो हस्ताक्षर छ। पुलिसले मलाई पुलिस स्टेशनमा बोलायो र मलाई सोधपुछ गऱ्यो र मेरो बयान लियो। म अभियुक्त व्यक्तिहरूलाई पहिचान गर्न सक्षम छु। ग्वालियर जेलको विसी मार्फत पेश गरिएका अभियुक्त व्यक्तिहरू मध्ये, म अभियुक्त वीरू तोमरलाई चिन्छु, तर म बाँकी अभियुक्तहरू राहुल राजावत र आनन्द राठौरलाई चिन्दिन। म बड़वानी जेलको विसी मार्फत पेश गरिएको अभियुक्त बन्टी उर्फ अजयलाई चिन्दिन। न्यायालयमा उपस्थित अभियुक्त पृथ्वीराजलाई देखेर, साक्षीले व्यक्त गरे कि म उसलाई चिन्दिन। म अनुपस्थित अभियुक्त गौरवलाई पनि चिन्दिन। म विक्रमलाई नामले चिन्दिन; यदि ऊ न्यायालयमा उपस्थित भयो भने म उसलाई चिन्न सक्छु।"

७. तसर्थ, यो देखिन्छ कि मुख्य-परीक्षणमा, मूल पहिलो सूचनाकर्ताले दुई याचिकाकर्ताहरू विरुद्ध स्पष्ट रूपमा बयान दिए – यहाँ र एक विशिष्ट प्रत्यक्ष कार्यको पनि आरोप लगाए।

८. पीद्व्यु-३ को मौखिक प्रमाणमा निर्भर गर्दै, अन्य सह-अभियुक्तहरूसँग मामिलाको सामना गर्ने उद्देश्यका लागि दुई याचिकाकर्ताहरूलाई अभियुक्तको रूपमा बोलाउन संहिताको धारा ३१९ अन्तर्गत आवेदन दायर गरियो।

९. याचिकाकर्ताहरू सुनुवाई न्यायालयले उनीहरूलाई मामिलाको सामना गर्न बोलाएको आदेशबाट असन्तुष्ट भएर उच्च न्यायालयमा फौजदारी पुनरावेदन आवेदन दिए। उच्च न्यायालयले पुनरावेदन आवेदनलाई खारेज गऱ्यो र यसरी सुनुवाई न्यायालयले सीआरपीसी को धारा ३१९ अन्तर्गत आफ्नो अधिकार प्रयोग गरी याचिकाकर्ताहरूलाई बोलाएको आदेशलाई सदर गऱ्यो।

१०. यस्तो परिस्थितिमा, माथि उल्लेख गरिए अनुसार, याचिकाकर्ताहरू वर्तमान निवेदनको साथ यस न्यायालयमा उपस्थित छन्।

११. हामीले याचिकाकर्ताहरूको तर्फबाट उपस्थित वरिष्ठ अधिवक्ता श्री अनिल कौशिकलाई सुन्यौं।

१२. रमेश चन्द्र श्रीवास्तव विरुद्ध यूपी राज्य र अन्य (२०२१) १२ एससीसी ६०८ मा यस न्यायालयले धारा ३१९ सीआरपीसी लाई लागू गर्ने उद्देश्यका लागि क्रस-परीक्षण नगरिएको बयानमा भर पर्न अनुमोदन गरेको छ, यो ध्यान दिनु उचित छ कि धारा ३१९ सीआरपीसी अन्तर्गत अधिकार प्रयोग गर्नका लागि यस न्यायालयले तय गरेको मापदण्डहरू। यस सम्बन्धमा कानूनको कथन हरदीप सिंह [हरदीप सिंह विरुद्ध पञ्जाब राज्य (२०१४) ३ एससीसी ९२:

(२०१४) २ एससीसी (क्रि) ८६] को क्रमशः अनुच्छेद १०५ र १०६ मा समावेश छः (एससीसी पृ. १३८)

"१०५. धारा ३१९ सीआरपीसी अन्तर्गत शक्ति विवेकी र असाधारण शक्ति हो। यो विरलै र केवल ती मामिलाहरूमा प्रयोग गरिनु पर्छ जहाँ मामिलाको परिस्थितिहरूले त्यसो गर्न आवश्यक छ। यो प्रयोग गरिनु हुँदैन किनभने मजिस्ट्रेट वा सत्र न्यायाधीशको विचारमा अन्य कुनै व्यक्ति पनि त्यो अपराध गर्न दोषी हुन सक्छ। केवल जहाँ न्यायालयको अगाडि पेश गरिएको प्रमाणबाट कुनै व्यक्तिको विरुद्ध बलियो र ठोस प्रमाण देखा पर्दछ, त्यस्तो शक्ति प्रयोग गरिनु पर्छ र आकस्मिक र घमण्डी ढंगले होइन।

१०६. तसर्थ, हामी मान्दछौं कि न्यायालयको अगाडि पेश गरिएको प्रमाणबाट केवल एक प्राथमिक मामिला स्थापित गरिनु पर्छ, क्रस-परीक्षणको आधारमा आवश्यक रूपमा परीक्षण गरिएको छैन, यसको जटिलताको सम्भाव्यता भन्दा धेरै बलियो प्रमाण चाहिन्छ। लागू गरिनु पर्ने परीक्षण त्यो हो जुन अभियोग बनाउने समयमा प्रयोग गरिएको भन्दा प्राथमिक मामिला भन्दा बढी छ, तर प्रमाण, यदि खण्डन नगरिएमा, सजाय हुने हदसम्म सन्तुष्टि भन्दा कम छ। त्यस्तो सन्तुष्टिको अभावमा, न्यायालयले धारा ३१९ सीआरपीसी अन्तर्गत अधिकार प्रयोग गर्नबाट जोगिनु पर्छ। धारा ३१९ सीआरपीसी मा 'यदि प्रमाणबाट यो देखिन्छ कि अभियुक्त नभएको कुनै व्यक्तिले कुनै अपराध गरेको छ' भनेर प्रदान गर्नुको उद्देश्य 'जसको लागि त्यस्तो व्यक्तिलाई अभियुक्तसँगै मामिला चलाउन सकिन्छ' भन्ने शब्दहरूबाट स्पष्ट छ। प्रयोग गरिएका शब्दहरू 'जसको लागि त्यस्तो व्यक्तिलाई सजाय हुन सक्छ' होइनन्। तसर्थ, धारा ३१९ सीआरपीसी अन्तर्गत काम गर्ने न्यायालयको लागि अभियुक्तको अपराधको बारेमा कुनै राय बनाउने कुनै गुंजाइश छैन।"

१३. धारा ३१९ सीआरपीसी अन्तर्गत अधिकार प्रयोग गर्नका लागि यस न्यायालयको संवैधानिक बेन्चले तोकेको परीक्षणमा मुख्य रूपमा यो सिद्धान्त समावेश छ कि जब प्रमाणबाट कुनै व्यक्तिको विरुद्ध बलियो र ठोस प्रमाण देखा पर्दछ तब मात्र धारा ३१९ सीआरपीसी अन्तर्गत शक्ति प्रयोग गरिनु पर्छ। शक्ति आकस्मिक र घमण्डी ढंगले प्रयोग गर्न सकिँदैन। लागू गरिनु पर्ने परीक्षण, यस न्यायालयले तोके अनुसार, त्यो हो जुन अभियोग बनाउने समयमा लागू गरिएको भन्दा प्राथमिक भन्दा बढी छ। यो सबै प्रमाणमा निर्भर हुनेछ जुन एक दिइएको मामिलामा पेश गरिन्छ कि त्यहाँ माथि उल्लेखित हरदीप सिंह (पहिले उल्लेखित) को अनुच्छेद १०५ को अर्थ भित्र बलियो आधार छ कि छैन।

१४. हाम्रो अगाडि प्रस्तुत गरिएको एक मात्र तर्क यो हो कि सुनुवाई न्यायालयले धारा ३१९ सीआरपीसी अन्तर्गत आफ्नो अधिकार प्रयोग गरी याचिकाकर्ताहरूलाई अभियुक्तको रूपमा बोलाउनु अघि, याचिकाकर्ताहरूलाई कथित अपराधबाट मुक्त गर्ने अनुसन्धान अधिकृतद्वारा दायर गरिएको क्लोजर रिपोर्टलाई विचार गर्नुपर्थ्यो। विद्वान अधिवक्ताका अनुसार, सुनुवाई न्यायालय र उच्च न्यायालय दुवैले रिपोर्टलाई बेवास्ता गर्नु हुँदैनथ्यो किनभने रिपोर्टले स्पष्ट रूपमा बताउँछ कि दुई याचिकाकर्ताहरू – यहाँ कथित अपराधसँग कुनै पनि तरिकाले जोडिएका छैनन्।

१५. क्लोजर रिपोर्ट यस मामिलाको रेकर्डमा छ। क्लोजर रिपोर्टको प्रासंगिक भाग यस प्रकार छः "धारा-३०२,३०७,१४७,१४८,१४९,१२०ख भा.द.वि. र २५/२७ शस्त्र ऐन अन्तर्गतको अपराध अभियुक्तहरू गजेन्द्र उर्फ गदरा एस/ओ रामजीलाल कोली (महेर) उमेर २५ वर्ष निवासी टुण्डिला थाना मालनपुर, भिण्ड र पुस्सु उर्फ पुष्पेन्द्र भदौरिया एस/ओ योगेन्द्र सिंह भदौरिया उमेर २६ वर्ष,

निवासी काशी नरेश की गली, थाना किलागेट ग्वालियर विरुद्ध प्रमाणित भएकोले पूरक अभियोग पत्र नं. ८६डी/२०१८ मिति ०८.११.२०२० जारी गरी सम्मानित सीजेएम सर ग्वालियरको न्यायालयमा मिसल नं. १७७६/१८ मिति ०९/११.२०२० मा पेश गरियो। उजुरीकर्ता राघवेन्द्र सिंह तोमरले पंकज सिकरवार, रविन्द्र सिकरवार, सोनु राठौर, ओमी उर्फ ओमकार राठौर, विजय भदौरिया, अमित भदौरियाको नाम एफआईआरमा लेखेका छन्। अनुसन्धानको क्रममा, उपरोक्त व्यक्तिहरूका परिवारका सदस्यहरू पूनम राठौर, राजेन्द्र सिंह भदौरिया, सन्तोष सिंह सिकरवारले सुपीरियर अफिसमा आवेदन दिए। आवेदनहरूलाई अनुसन्धानमा समावेश गरेर कारबाही गरियो। कार्यवाहीको क्रममा, श्रीमती पूनम राठौर, राजेन्द्र सिंह भदौरिया, सन्तोष सिंह सिकरवार, राकेश उर्फ बन्टी मिश्रा, मुकेश भदौरिया, महेश सिंह उर्फ पिन्टु शिकारवार, राजाबेटी तोमर, अनिता सिकरवार, गिरिजा देवी सिकरवार, धर्मेन्द्र सिंह परिहार, विनोद नगर, शम्भु सिंह परिहार, भरत सिंह परिहार, नारायण छावडा, धर्मेन्द्र गौड, अनुराग उर्फ चीकू राइनको सीडीआर र बयान रेकर्ड गरियो र विभिन्न पुलिस स्टेशनहरूमा मामिलामा नाम दिइएका अभियुक्त व्यक्तिहरू र उजुरीकर्ताको एफआईआरसँग सम्बन्धित अभिलेखहरू सङ्कलन गरियो। माथि उल्लेखित अभियुक्तहरूको घटना स्थलमा उपस्थिति शंकास्पद पाइयो। हाल उनीहरु विरुद्ध पर्याप्त प्रमाण उपलब्ध छैन।

साक्षी राजेन्द्र सिंह भदौरियाको बयान अभियुक्त विजय भदौरिया र अमित भदौरियाको घटनाबाट अलग ठाउँमा उपस्थितिको बारेमा रेकर्ड गरियो। आवेदक राजेन्द्र सिंह भदौरियाले आफ्नो बयानमा भने कि उनका तीन छोराहरू थिए, जेठा अजय भदौरिया, दोस्रो छोरा संजय भदौरिया दुवै मानसिक रूपमा अपाङ्ग छन् र तेस्रो छोरा सूरज भदौरिया थिए जसको मिति २१.१०.२०१३ मा मेरो घरको ढोकामा अभिषेक तोमर, परिमल तोमर, मनिष कोरी, दीपक जाट र अन्य यहाँका व्यक्तिहरूले हत्या गरेका थिए जसको एफआईआर पुलिस स्टेशन ग्वालियरमा धारा ३०२ अन्तर्गत दर्ता गरिएको थियो। अभिषेक तोमर मुख्य अभियुक्त थिए, उनले मेरो छोरा सूरजलाई गोली हानेका थिए। अमित भदौरिया मेरो छोरा सूरजको मामिलामा साक्षी हुन् र विजय सिंह भदौरिया सूरजका परिवारका काका (ताऊ) हुन्। अमित भदौरिया मेरो छोरा सूरजको मामिलामा मसँग छन्। मामिलामा दबाब दिन अमित र विजय भदौरियाको नाम लेखिएको छ। घटनाको मिति २०.०२.२०१८ मा, अमित भटारिया बिहान ७.३० बजे सिभिल अस्पताल मोरारमा आफ्नो ड्युटीमा गएका थिए र उनी साँझ ३.४५ बजेसम्म त्यहाँ बसे, त्यसपछि उनी आफ्नो घर यादव धर्म काँटा फर्किए जहाँ उनी साँझ ६:०० बजेसम्म बसे र विजय भदौरिया मसँग र मेरो गार्ड राजकुमार भदौरिया एचसी १८८ १३ औं बटालियनमा ग्वालियरमा तैनाथ छन्। संजय अग्रवाल, उमा चौहान, अरविन्द सिंह कुशवाह निवासी इन्दौर मेरो साथी राकेश व्यासको भाउजूको छोरीको विवाहमा कनक गार्डेनमा दिउँसो २:०० बजे उपस्थित थिए, जसमा हामी सबै ३:३० बजेसम्म बस्यौं र त्यसपछि उमा आन्टीलाई छोड्न महाराजपुरा एयर फोर्स स्टेशन गयौं। हामी त्यहाँ लगभग ४:०० बजेसम्म बस्यौं, उमा चौहानलाई छोडेर, हामी सबै विजय तोमरको घर होटल आदित्यज पछाडि गयौं, हामीले त्यहाँ चिया पियौं र हामी साँझ ५:०० बजेसम्म बस्यौं, विस्तृत बयान लेखेर, यो सीडीसँग समावेश गरिएको थियो, यसरी अभियुक्त व्यक्तिहरू अमित भदौरिया र विजय भदौरियाको उपस्थिति घटना स्थलमा फेला परेको छैन।

साक्षी पिन्टु सिकरवार, श्रीमती गिरजा देवी, राजा बेटी र अनिता सिकरवारको बयान अभियुक्त पंकज सिकरवार र रविन्द्र सिकरवारको घटना स्थल बाहेक उपस्थितिको सम्बन्धमा रेकर्ड गरियो। उनीहरूले भने कि पंकज सिकरवार र रविन्द्र सिकरवार मिति २०.०२.१८ मा साँझ ४.३० बजे आफ्नो घरमा सुतिरहेका थिए र साक्षी सन्तोष सिंहले आफ्नो बयानमा भने कि पंकज सिकरवार

र रविन्द्र सिकरवार २०.०२.१८ मा साँझ ४.३० बजे आफ्नो घरमा उपस्थित थिए। त्यसपछि पंकज सिकरवार र रविन्द्र सिकरवार आफ्नो छेउ (कार्यस्थल) आदित्यपुरम पुगे र साँझ ५:०० बजे सिटी सेन्टर पुगे। राघवेन्द्र तोमर, रविन्द्र चौहान र संजय तोमरको पंकज र रविन्द्रसँग दुश्मनी थियो।

पंकज सिकरवारले थाना हाजिरामा रमन चौहान, मनोज किरार, परमल तोमर र मृतक अभिषेक तोमर विरुद्ध आईपीसीको धारा ३०७ अन्तर्गत मामिला नम्बर २२/१७ दर्ता गरेका थिए जसमा पंकजलाई गोली लागेको थियो जसमा अभियोग पत्र न्यायालयमा पेश गरिएको छ। मनोज किरारले सोही घटनासँग सम्बन्धित क्रस मामिला नम्बर २३/१७ धारा ३०७ अन्तर्गत पंकज सिकरवार, रविन्द्र शिकारवार, सोनु राठौर र पंकजका भाइ भूरा उर्फ ओमकार सिकरवार विरुद्ध दर्ता गरेका थिए। जसमा अनुसन्धानको क्रममा, अभियोग पत्रको लागि कुनै प्रमाण नभेटिएका कारण, एफआर जारी गरियो। रमन चौहानका भाइ नीरज चौहानले मिति १५.०६.१७ मा थाना हाजिरामा संदिग्ध पंकज सिकरवार, रविन्द्र सिकरवार, सोनु राठौर र सौरभ राजावत विरुद्ध आईपीसीको धारा ३०८,३४ अन्तर्गत मामिला नम्बर २७५/१७ दर्ता गरेका थिए र मिति २७.१०.१७ मा, रमन चौहानका जेठान सन्दीप सिकरवारले थाना गोले का मन्दिरमा पंकज सिकरवार, सोनु राठौर र रविन्द्र सिकरवार विरुद्ध धारा ३०७ अन्तर्गत मामिला नम्बर ५३४/१० दर्ता गरेका थिए जसमा पंकज सिकरवार, सोनु राठौर र रविन्द्र सिकरवारको संलग्नता फेला परेन, र सी.एस.पी. महाराजपुरा सरले आफ्नो मामिलामा अनुसन्धान गरे, अनुसन्धानमा यो खुलासा भयो कि उजुरीकर्ता सन्दीप सिकरवार रमन चौहानका जेठानले दुश्मनीका कारण नाम दर्ता गरेका थिए। पंकजले राघवेन्द्र तोमरका भाइ परमल तोमर विरुद्ध आईपीसीको धारा ३०७ अन्तर्गत मामिला नम्बर २२/२०१७ दर्ता गरेका थिए, जसका कारण राघवेन्द्र तोमरले विजय भदौरिया, अमित भदौरिया, पंकज सिकरवार, सोनु राठौर, रविन्द्र सिकरवार र ओमी उर्फ ओमकार राठौरको नाम दर्ता गराएका थिए।

पंकज सिकरवार र रविन्दर सिकरवारको मिति २०.०२.१८ को कल डिटेल प्राप्त गरियो जसमा अपराध भएको समय १५.०८ बजे, पंकज सिकरवारको मोबाइल नम्बर ९४२५१८७३६१ को टावर लोकेशन रामेश्वरी नगर गडाइपुरा ग्वालियरमा १६.१५ देखि १६.४५ बजेसम्म र रविन्द्र सिकरवारको मोबाइल नम्बर ९७५४५३०८३० को टावर लोकेशन प्राप्त गरियो जसमा यो रामेश्वरी नगर गडाइपुरा ग्वालियरमा १४:०० र १६:४८ बजे फेला पऱ्यो, पंकज सिकरवारको हत्या पुलिस स्टेशन हाजिराको क्षेत्रमा भएको छ।

नीरज मिश्राको बयान रेकर्ड गर्दा उनले भने कि मिति २०.०२.१८ मा, उनले रविन्द्र सिकरवारसँग लगभग ४.३० बजे कुरा गरे तब रविन्द्र सिकरवार घटनाको समयमा आफ्नो घरमा थिए र साक्षी राकेश उर्फ बन्टी मिश्राले आफ्नो बयानमा भने कि मिति २०.०२.१८ मा साँझ ४.०० बजे अभिषेक तोमरको हत्या भएको जानकारी प्राप्त भयो तब म पंकज सिकरवारको घर पुगें, पंकज सिकरवार त्यस समयमा आफ्नो घरमा सुतिरहेका थिए, मैले पंकजलाई जगाएँ र घटनाको बारेमा बताएँ तब म पंकजसँग रविन्द्रको घर गएँ, त्यसपछि रविन्द्र र पंकज कारबाट कतै गए। त्यसैगरी, अभियुक्त व्यक्तिहरू पंकज सिकरवार र रविन्द्र सिकरवारको उपस्थिति घटना स्थलमा फेला परेको छैन। अभियुक्त सोनु राठौरको घटनाबाट अलग उपस्थितिको सम्बन्धमा, साक्षी पूनम राठौर अभियुक्त सोनु राठौरकी पत्नीको बयान रेकर्ड गरियो, जसले आफ्नो बयानमा भनिन् कि मिति २०.०२.१८ मा, मेरो श्रीमान् सोनु राठौर आफ्नो इनोवा कारबाट बिहान १०-३० बजे गाउँ पडुआ पुरा, पिनहट, जिल्ला आगरामा रहेको शुभम ब्यान्ड रजखेड़ा नामक पसलमा मेरो

भतिजा अन्नु उर्फ अनुपमको विवाहको लागि ब्यान्ड लिन गएका थिए, जो साँझ ४:०० देखि ५:०० बजेको बीचमा ब्यान्ड मालिकसँग थिए, ब्यान्डको बिल मेरो श्रीमान्को नाममा बनाइएको छ, विनोद नामक पसल मालिकको बयान रेकर्ड गरियो, जसले आफ्नो बयानमा भने कि सोनु राठौर मिति २०.०२.१८ मा साँझ ४:०० देखि ५:०० बजेको बीचमा पिनहट जिल्ला आगराको शुभम ब्यान्ड रजखेड़ामा आफ्नो पसलमा उपस्थित थिए यसरी अभियुक्त सोनु राठौरको उपस्थिति घटना स्थलमा फेला परेन।

मिति ०५.०१.१८ मा, साक्षी सन्तोष सिंह सिकरवार पुलिस स्टेशनमा उपस्थित भए जसले भने कि मामिलामा अभियुक्त ओमी उर्फ ओमकार राठौरको मिति २०.०२.१८ मा ४:०० देखि ५:०० बजेसम्म बैंकको सीसीटीभी फुटेज बैंकमा सुरक्षित राखिएको थियो। त्यसपछि बैंकसँग पत्राचार गरियो र सीसीटीभी फुटेज प्राप्त गरियो जसमा ओमी उर्फ ओमकार राठौर मिति २०.०२.१८ मा ४:०० देखि ५:०० बजेसम्म बैंकमा उपस्थित भएको देखिन्छ, जसको फोटो डायरीमा संलग्न छन्।

त्यसैगरी, ओमी उर्फ ओमकार राठौरको उपस्थिति घटना स्थलमा फेला परेन। माथि उल्लेखित तथ्यहरू तत्कालीन अनुसन्धान अधिकारी इन्स्पेक्टर सन्तोष सिंहले गरेको अनुसन्धानमा प्रकाशमा आएका छन्।

इन्स्पेक्टर सन्तोष सिंहको सरुवा पछि, मामिलाको थप अनुसन्धान थाना पादवका इन्स्पेक्टर कमलेश प्रजापति, थाना पादवका इन्चार्ज अधिकारी इन्स्पेक्टर सञ्जु कमले, थाना पादवका इन्चार्ज अधिकारी इन्स्पेक्टर अनिल भदौरिया, थाना पादवका इन्चार्ज अधिकारी इन्स्पेक्टर प्रशान्त यादव, थाना पादवका इन्चार्ज अधिकारी एस.आई. बलबीर मवाई, थाना पादवका इन्चार्ज अधिकारी इन्स्पेक्टर ज्ञानेन्द्र सिंहले गरे, पछि मामिलाको अनुसन्धान मैले, इन्स्पेक्टर विवेक अस्थाना, थाना पादवले गरें।

मामिलामा अर्का अभियुक्त पंकज सिकरवारको पहिले थाना हाजिरा क्षेत्रमा हत्या भएको छ। पंकज सिकरवारको नाम यस मामिलाबाट अलग गरिएको छ। पंकज सिकरवारको मृत्यु प्रमाणपत्र यस सम्बन्धमा समावेश गरिएको छ।

माथि नाम दिइएका अभियुक्त व्यक्तिहरू ०१ - विजय भदौरिया एस/ओ फौजदार भदौरिया निवासी काला महल चार शहर का नाका, ०२ - अमित भदौरिया एस/ओ शिव सिंह निवासी सदर, ०३- रविन्द्र सिकरवार एस/ओ रामबीर सिंह सिकरवार, ४२ वर्ष, निवासी गोपाल नगर गडाइपुरा, बिरलानगर ग्वालियर ०४- सोनु राठौर एस/ओ स्वर्गीय श्री बृजेन्द्र सिंह राठौर, ३९ वर्ष, निवासी चार शहर का नाका, रानीपुर हाजिरा ग्वालियर, ०५. ओमी उर्फ ओमकार राठौर एस/ओ स्वर्गीय श्री ब्रजेन्द्र सिंह राठौर, उमेर ४५ वर्ष, निवासी धर शहर नाका रानीपुर हाजिरा ग्वालियर, घटना स्थलमा उपस्थित भएको पाइएको छैन। माथि उल्लेखित अभियुक्त व्यक्तिहरू विरुद्ध प्रमाणको पूर्ण अभाव छ। हाल, उनीहरू विरुद्ध चालान कार्यवाहीको लागि पर्याप्त प्रमाण उपलब्ध छैन। प्रहरी उपरीक्षक, जिल्ला ग्वालियरबाट अनुमति लिएपछि, माथि उल्लेखित अभियुक्त व्यक्तिहरू विरुद्ध मिति ०४.०३.२०२२ मा क्लोजर रिपोर्ट बनाइएको थियो। जुन माननीय न्यायालय समक्ष पेश गरिनेछ।

यसअघि मामिलामा पक्राउ परेका अभियुक्त व्यक्तिहरू: अपराध प्रमाणित भएको कारणले अर्थात् १. पृथ्वीराज उर्फ राज एस/ओ विजय सिंह चौहान उमेर २० वर्ष निवासी गुढा गुढी का नाका कम्पू ग्वालियर, २. बन्टी उर्फ अजय भदौरिया एस/ओ श्याम सिंह भदौरिया उमेर २३ वर्ष, निवासी शीतला माता के बगल के कांचमिल हाजिरा ग्वालियर ३. आनन्द उर्फ अन्नु राठौर एस/ओ नरेश राठौर, उमेर २३ वर्ष, निवासी हनुमान चौराहा अपोजिट गुप्ता कोल डिपो, लक्ष्मीगंज ग्वालियर ४. वीरेन्द्र उर्फ वीरू तोमर एस/ओ बहादुर सिंह तोमर, उमेर ३७ वर्ष, निवासी इन्द्रानगर चार शहर का नाका हाजिरा ग्वालियर ५. गौरव राणा एस/ओ मनोज राणा, उमेर २१ वर्ष, निवासी गाउँ उदयपुर पोस्ट बिजोलि, थाना बिजोल, जिल्ला ग्वालियर ६. राहुल राजावत एस/ओ रविन्द्र राजावत, उमेर २६ वर्ष, निवासी न्यू कोलोनी नं.-०१, कांचमिल, हाजिरा ग्वालियर ७. विक्रम सिंह राणा एस/ओ दिवान सिंह राणा, उमेर २७ वर्ष, निवासी गाउँ बिजोलि, ग्वालियर ८. सुरेन्द्र उर्फ मीनू राठौर एस/ओ पान सिंह राठौर, उमेर २५ वर्ष, निवासी इन्द्रानगर व्यास वाली गली, चार शहर का नाका, हाजिरा ग्वालियर, ९. गजेन्द्र उर्फ गदरा कोली उर्फ महोर एस/ओ रामजी लाल कोली, उमेर २५ वर्ष, निवासी गाउँ टुण्डिला, थाना मालनपुर, जिल्ला भिण्ड, १०. पुष्पेन्द्र उर्फ पुस्सु एस/ओ गोपेन्द्र सिंह भदौरिया, उमेर २६ वर्ष, निवासी काशी नरेश की गली किला गेट ग्वालियर किलागेट ग्वालियर विरुद्ध अपराध प्रमाणित भएको थियो, एक चालान पहिले नै जारी गरिएको छ र माननीय न्यायालय समक्ष पेश गरिएको छ। तसर्थ प्रतिवेदन सादर तपाईको शुभ-कामनामा पठाइएको छ।

हस्ताक्षर/- १६.०३.२०२२
इन्चार्ज अधिकारी पुलिस स्टेशन पादव, जिल्ला ग्वालियर।"

१६. हामी माथि अनुच्छेद १४ मा उल्लेख गरिएको विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ताद्वारा प्रस्तुत गरिएको निवेदनबाट प्रभावित छैनौं किनभने एक व्यक्तिलाई उजुरीकर्ताले एफआईआरमा नाम दिएको छ तर पुलिसले अनुसन्धान पछि त्यो विशेष व्यक्तिको कुनै भूमिका फेला पारेन र उसलाई अभियोग नलगाई अभियोग पत्र दायर गर्दछ, न्यायालय शक्तिहीन छैन र बोलाउने चरणमा, यदि सुनुवाई न्यायालयले कुनै विशेष व्यक्तिलाई अभियोगको रूपमा बोलाउनु पर्छ भन्ने ठान्दछ, अभियोग पत्रमा नाम नभए पनि, यो गर्न सक्छ।

१७. उपरोक्त सन्दर्भमा, हामी यस न्यायालयको एस. मोहम्मद इस्पाानी विरुद्ध योगेन्द्र चन्दक (२०१७) १६ एससीसी २२६ को मामिलामा भएको निर्णयलाई सन्दर्भ गर्न सक्छौं जसमा न्यायालयले अनुच्छेद ३५ मा निम्न अनुसार अवलोकन गर्‍यो:-

"यो कुरालाई हाइलाइट गर्न आवश्यक छ कि जब कुनै व्यक्तिको नाम उजुरीकर्ताले एफआईआरमा दिएको हुन्छ, तर पुलिसले अनुसन्धान पछि, त्यो विशेष व्यक्तिको कुनै भूमिका फेला पार्दैन र उसलाई अभियोग नलगाई अभियोग पत्र दायर गर्दछ, न्यायालय शक्तिहीन हुँदैन, र बोलाउने चरणमा, यदि सुनुवाई न्यायालयले कुनै विशेष व्यक्तिलाई अभियोगको रूपमा बोलाउनु पर्छ भन्ने ठान्दछ, अभियोग पत्रमा नाम नभए पनि, यो गर्न सक्छ। त्यो चरणमा, उजुरीकर्तालाई पनि विरोध याचिका दायर गर्ने मौका दिइन्छ जसमा सुनुवाई न्यायालयलाई एफआईआरमा नाम दिइएका तर अभियोग पत्रमा नपरेका अन्य व्यक्तिहरूलाई पनि बोलाउन आग्रह गरिन्छ। त्यो चरण बितिसकेपछि, न्यायालय अझै पनि धारा ३१९ सीआरपीसी को आधारमा शक्तिहीन हुँदैन। यद्यपि, यो धारा तब सुरु हुन्छ जब मामिलाको क्रममा प्रस्तावित अभियुक्तको विरुद्धमा केही प्रमाण देखा पर्दछ।"

१८. तसर्थ, यस्तो मामिलामा पनि जहाँ उजुरीकर्तालाई विरोध याचिका दायर गर्ने अवसर दिने चरण बितिसकेको छ जसमा सुनुवाई न्यायालयलाई एफआईआरमा नाम दिइएका तर अभियोग पत्रमा नपरेका अन्य व्यक्तिहरूलाई पनि बोलाउन आग्रह गरिन्छ, त्यस अवस्थामा पनि, न्यायालय अझै पनि धारा ३१९ सीआरपीसी को आधारमा शक्तिहीन हुँदैन र एफआईआरमा नाम दिइएका तर अभियोग पत्रमा नपरेका व्यक्तिहरूलाई पनि मामिलाको सामना गर्न बोलाउन सकिन्छ यदि मामिलाको क्रममा प्रस्तावित अभियुक्तको विरुद्धमा केही प्रमाण देखा पऱ्यो भने।
१९. यो चरणमा यो ध्यान दिनु उचित छ कि यस मामिलामा पुलिसद्वारा दायर गरिएको क्लोजर रिपोर्टलाई सम्बन्धित न्यायालयले हेर्न बाँकी छ। यसलाई आजसम्म स्वीकार गरिएको छैन। यद्यपि, सुनुवाई न्यायालयले सीआर.पी.सी को धारा ३१९ अन्तर्गत याचिकाकर्ताहरूलाई मामिलाको सामना गर्न बोलाएको आदेशको कारणले क्लोजर रिपोर्ट अब महत्वहीन भएको छ। हामी यो मात्र थप्न सक्छौं कि यो उचित हुन्थ्यो यदि सम्बन्धित न्यायालयले क्लोजर रिपोर्टलाई यथाशीघ्र हेरेको भए र वास्तविक उजुरीकर्तालाई सुनेपछि एक वा अर्को तरिकाले उपयुक्त आदेश दिएको भए। न्यायालयले क्लोजर रिपोर्टलाई लामो समयसम्म विचारको लागि विचाराधीन राख्नु हुँदैन। त्यस्तो रिपोर्टलाई तुरुन्तै हेरिनु पर्छ।

२०. समग्र मामिलाको दृष्टिकोणमा, हामी विश्वस्त छौं कि उच्च न्यायालयले विवादित आदेश पारित गर्नमा कानूनको कुनै त्रुटि गरेन।

२१. सीआरपीसी को धारा ३१९ को सम्बन्धमा कानूनका सिद्धान्तहरूलाई निम्न अनुसार संक्षेपमा प्रस्तुत गर्न सकिन्छः

क. सीआरपीसी को धारा ३१९ र माथि उल्लिखित दुई निर्णयहरूको सावधानीपूर्वक अध्ययन गर्दा, यो स्पष्ट हुन्छ कि सुनुवाई न्यायालयसँग निस्सन्देह कुनै पनि व्यक्तिलाई जो अभियुक्त होइन, अन्य अभियुक्त व्यक्तिहरूसँगै मामिलाको सामना गर्न थप्ने अधिकार क्षेत्र छ, यदि न्यायालय कार्यवाहीको कुनै पनि चरणमा पेश गरिएको प्रमाणमा सन्तुष्ट छ भने ती व्यक्तिहरू जो अभियुक्तको रूपमा खडा गरिएका छैनन् मामिलाको सामना गर्नुपर्छ। यो थप स्पष्ट छ कि त्यस्तो व्यक्तिलाई सुरुमा एफ.आई.आर. मा अभियुक्तको रूपमा नाम दिइएको भए पनि, तर अभियोग पत्र दायर नगरिएको भए पनि, मामिलाको सामना गर्न थप्न सकिन्छ।

ख. सुनुवाई न्यायालयले त्यस्ता व्यक्तिहरूलाई अभियुक्तको रूपमा थप्न त्यस्तो कदम केवल उसलाई पेश गरिएको प्रमाणको आधारमा लिन सक्छ, अभियोग पत्र वा मामिला डायरीमा उपलब्ध सामग्रीको आधारमा होइन, किनभने अभियोग पत्र वा मामिला डायरीमा राखिएको त्यस्तो सामग्री प्रमाण हुँदैन।

ग. सीआरपीसी को धारा ३१९ अन्तर्गत न्यायालयको अधिकार एफआईआरमा सम्बन्धित व्यक्तिको नाम उल्लेख गर्ने वा नगर्ने कुराले नियन्त्रित वा शासित हुँदैन। न त यो सम्बन्धित व्यक्ति विरुद्ध प्रहरीले अभियोग पत्र पेश गर्ने कुरामा निर्भर छ। धारा ३१९ मा भएको 'अभियुक्त नभएको कुनै पनि व्यक्ति' भन्ने वाक्यांशले संहिताको धारा १६९ अन्तर्गत पुलिसद्वारा रिहा गरिएको र अभियोग पत्रको महल नम्बर २ मा देखाइएको अभियुक्तलाई यसको कार्यबाट वाद दिन्छ भन्ने दावीलाई अस्वीकार गरिनु पर्छ। उक्त अभिव्यक्तिले स्पष्ट रूपमा कुनै पनि व्यक्तिलाई समेट्छ जसलाई न्यायालयले पहिले नै मामिला चलाएको छैन र धारा ३१९(१) जस्ता प्रावधान बनाउनुको उद्देश्यले

स्पष्ट रूपमा देखाउँछ कि अनुसन्धानको क्रममा पुलिसले छोडेका तर अपराधमा उनीहरूको संलग्नता देखाउने प्रमाण फौजदारी न्यायालय समक्ष आउने व्यक्तिहरूलाई समेत उक्त अभिव्यक्तिमा समावेश गरिएको छ।

ग. अनुसन्धान अधिकारीको अभिलेखलाई विचार गरेर नयाँ अभियुक्त थप्नको लागि आवेदन अस्वीकार गर्नु सुनुवाई न्यायालयको लागि उचित हुँदैन। जब उजुरीकर्ताको प्रमाण स्वीकार गर्न योग्य पाइन्छ तब अनुसन्धान अधिकारीको सन्तुष्टिले खासै महत्व राख्दैन। यदि अनुसन्धान अधिकारीको सन्तुष्टिलाई निर्णायक मान्ने हो भने धारा ३१९ को उद्देश्य विफल हुनेछ।

२२. नतिजा स्वरूप, यो निवेदन असफल हुन्छ र यसैले खारेज गरियो।

२३. यो स्पष्ट पार्नु आवश्यक छैन कि याचिकाकर्ताहरूका लागि कानूनमा उपलब्ध सबै दावीहरू सुनुवाई न्यायालय समक्ष उठाउन खुला हुनेछ जसमा क्लोजर रिपोर्टमा भर पर्नु पनि समावेश छ।

२४. विचाराधीन आवेदनहरू, यदि कुनै भए, पनि निप्टारा गरियो।

मामिलाको नतिजा: निवेदन खारेज गरियो।

†शिर्षकनोट्हरु तयार गर्ने: निधि जैन